

DE HORLOGEMAKER VAN SINT-PIETERSBANDEN

De Belgische kwartjes van 75 cent met het gaatje middenin waren nog in omloop. Op de maan had nog geen sterveling de fameuze grote stap voor de mensheid gezet. En het regende vaak, zoals het alleen in Vlaanderen en in de herinnering regenen kan: eindeloos en grijs.

Het straatje was zo smal dat je er amper met z'n drieën naast elkaar kon lopen. Het had ook geen naam. Het was een vergeten kasseisteege in een provinciestad, dat de *Oude Burg* met de kerk *Sint-Pietersbanden* verbond. Het bestond uit blinde muren en achterkanten van opslagplaatsen en ateliers, met hier en daar hoge, opake ramen. Daartussen weggemoffeld woonde en werkte de horlogemaker: een deur, een venster. Het huisnummer hadden kwajongens uit de jaren vijftig afgerukt en meegenomen. Na de zondagcinema drukten kauwgompusers er hun bakvissen tegen de blinde muren en harpoeneerden hun tong tegen hun gehemelte. Op dat tijdstip had de horlogemaker al zijn voorbehoedmiddel gebruikt: hij liet zijn rolluik voor zijn raam neer. Hij benutte overdag namelijk de schaarse lichtinval die het steegje toeliet door vlak achter zijn raam zijn minuscule werk te verrichten, versterkt door de lichtplas van een extra lamp.

Wat doet een horlogemaker nog anders dan vermoord worden in een klokkentorenverhaal van Simenon? Met de regelmaat van een, nou: klok, sloop ik door weer en wind het steegje in om stiekem poolhoogte te nemen. Ik weet niet hoe oud de man toen was. In de ogen van jonge snuiters is iedere volwassene oud. Misschien ben ik nu al ouder dan hij toen was. Hij droeg een onwerelds eierbrilletje op zijn neus, lang voor de Lennonmode. Op dat brilletje waren extra kleppen en glazen gemonteerd. Ik tipteende tot vlak bij de lichtbundel die uit het raam naar buiten viel, ondertussen ook de steeg in de gaten houdend. Het gebeurde namelijk dat een avondlijke kerkganger of een boodschappend kind er zijn fiets stalde. Maar alleen de honden en de katten uit de provinciestad hadden het steegje niet vergeten; voor de rest passeerde er zelden een sterveling. De horlogemaker was op kleine schaal altijd druk in de weer. Ik kon me voorstellen dat hij elke dag opnieuw een uur werktijd goed moest maken, doordat hij voor en na schooltijd glurende en joelende deugnieten met nijdig getik tegen het raam om de haverklap weg moest jagen. Waarna hij zich weer geconcentreerd over zijn miniheelal boog, moeilijke formules tegen zichzelf mompelend. (Misschien heeft hij zich mettertijd ook over de horloges van die kwelduivels ontfermd, toen ze de leeftijd bereikt hadden waarop ze meenden dat ze de tijd aan hun pols moesten binden en aldus het statuut van 'sterveling' verkregen).

Ikzelf deed het dus stiekem, want ik had alle Pim-Pandoerboeken gelezen. Ik was een schimmige, geheimzinnige detective met een duister verleden, wiens schaduw slechts één van zijn vele vermommingsen was. Onder mijn waakzame maar ongeziene oog opereerde en construeerde de horlogemaker. Hij kende de oude geheimen van de tandjes en de raderwerkjes die de Tijd met een trage, ongeziene, maar massieve kracht vooruitduwden, fractie per fractie, vaak splinter per splinter. Hij had verjaardagen in de hand, gedenk- en doemdata. Op zijn bevel was er geen oud- of Nieuwjaar. Onder zijn loep kon hij de tijd fragmenteren en de geschiedenis even halt laten houden. In het stadje speelde de film; in zijn stulpje maakte hij de *stills*. Hij zou de tijd-machine uit kunnen vinden. Of het perpetuum mobile, zoals de oude Douwe Tjaarsma uit een verhaal in het Hollandse prachtjeugdblad *Taptoe*, jaargang 1959. Zo bespiedde ik hem vele malen, terwijl ballonnen gevuld met fantasie zich uit mijn jongenshoofd losweekten en in de steeg bleven zweven, naast de warmebakkersgeurtjes. *Time was on my side*. In de schaduw van de klokkentoren van Sint-Pietersbanden kende ik vele onbewaakte ogenblikken.

Op een gure valavond zat de horlogemaker ingespannen maar volslagen roerloos achter zijn raam. Hij was dood. Regende het? Ik weet het niet meer. Jaren later zit ik hier zelf, op zijn plaats, over hem te schrijven. Dit is ons verhaal. Tussen de regels moet u zich een gure wind uit de jaren vijftig inbeelden.

Jaak was op Caroline en trok elke valavond met wapperende jas ('paletot') de wacht op achter het standbeeld van het Heilig Hart tussen de twee gazons aan de achterkant van de kerk *Sint-Pietersbanden*. Om de haverklap had hij daardoor een fikse verkoudheid te pakken. Hij verbeet die telkens weer dapper, in liefdesnaam. Danny's ma werkte in het dameskapsalon op de hoek van het Beerstraatje. Ze assisteerde er op drukke dagen de kapster, die veel jonger dan haar was. Danny was een vroegrijpe teddyboy, met een beroepsmilitair als mannelijke ouder. Didier-van-de-dokter was verslaafd aan chocola. Het beroep van zijn pa en zijn lieve krullen bezorgden hem om de twee jaar een van de hoofdrollen in de Credostoet, die zich religieus murmelend en mompelend door de straatjes van de stad voortbewoog. Hij beeldde dan het *heilig kindje Achas* uit, wiens beenderen in Sint-Pietersbanden als relikwie werden bewaard. Toen hij wat groter werd, was hij de hoofdherder, een echt lammetje om zijn nek gedrapeerd. Geert leefde al van jongs af in de wolken, wazig door straffe brillenglazen starend. Al heel vroeg kocht hij zich een rode jekker, bekeerde zich tot het hippiedom en spoelde enkele jaren later levenloos aan de oostkust aan. Jef was de klassieke kleine van de bende. Hij fokte ook, brak ettelijke brilletjes, wekte overal medelijden, kreeg als eerste van ons een heuse 'grote' fiets en verongelukte mettertijd stomweg in de omgeving van een 'Thier-Bräu-Hof'. (Dat trema wisselde om de haverklap, na elke storm. Er heerste twijfel hieromtrent).

Met die vijf kornuiten lag, zat of stond ik na schooltijd gewoonlijk op de loer in de aura die het Heilig Hart over de duistere kerkgazons uitstraalde. Aan de overkant gaapte de donkere Ben-Hurachtige spelonk van cinema *Ons Huis*: ideaal voorgeborchte en perfecte uitvalsbasis voor ons, halfgewassen schooljongens van twaalf. Die 'coiffeuse' waar Danny's ma werkte, had 'moeten' trouwen. Oorzaak: de blinde muur in het steegje van de horlogemaker. We slopen als indianen over het kerkgazon en bespieden de volslanke silhouetten die aan de ramen passeerden. Af en toe werden we door belgerinkel van een schoolmeester of felle stralenbundels van een auto als een klad kraaien uiteengedreven. Dan waaierden we opgeschrikt uiteen, om na vijf minuten weer ergens anders samen te zweren.

'Ze heeft tietten als warmwaterkruiken,' zei Danny.

'Weet je dat je niet kunt pissen als je vrijt?' merkte Jaak op. 'Je kunt dus niet missen. Het komt er zo uit, en het is geen pis.'

Jef glimlachte ongemakkelijk en verlangde naar bedtijd en zijn geheime collectie filmster-chromoprenten tussen de lakens. Geert en Didier kietelden mekaar af als kleine kinderen. Ikzelf wachtte met een hart als een drumstel tot de Drie Musketierinnen van de Liefde op de fiets in het Beerstraatje zouden passeren: Bea, Liliane, Ria. Ondertussen, op schootsafstand van ons, zat de horlogemaker ingewikkelde mechanismen te dissecteren.

'Hela daar! Van dat gras af, Kongolese slingerapen!'

Geschrokken veerden we op. 'Kongolese slingerapen' was het ons welbekende scheldwoord, gebruikt door vijandige scouts. Wij waren allemaal K.S.A., Katholieke Studenten Actie. Het was Sapperloot, de leraar aardrijkskunde van de 'grote' school én aalmoezenier van de stedelijke scouts. Een pestkerel.

'En vlug wat!'

Dreigend hield hij halt op zijn solex, waardoor zijn lichtbundel op slag fletser werd. Wij krabbelden recht en stormden naar de vijf windstreken uiteen, ons gezicht zoveel mogelijk afgewend. Sapperloot wrong weer aan zijn handvat en de solex verdween pruttelend en knallend.

Het was diezelfde gedenkwaardige avond waarop Danny verbaasd gezegd had: 'Tiens, ze is er niet.'

'Wie?'

'Ewel, mijn moeder. Ik zie ze niet.'

We hadden gezamenlijk extra gespioneerd, en inderdaad: geen vrouwelijke ouder van Danny in kapsalon *Lucrèce* te bespeuren. We kregen alleen de fraaie vormen en de veelbelovende rug van de jonge kapster in ons vizier. Na Sapperloots steen in de kikkerpoel zochten we elkaar die avond niet meer terug op. Ik lanterfantte wat op de

Oude Burg, wachtend op de drie fietsende gratiën, die ik later, zeker weten, ooit zou neuken, maar die daagden niet op. Toen sloop ik nog maar eens het duistere kassei-steegje in. Mijn hart begon te bonzen als een pendule. Met ogen als schoteltjes keek ik toe. De horlogemaker was in de achterkamer Danny's mama aan het dissecteren. Met zijn onwerelds brilletje op zijn neus zat hij, gespreid geknield, in aanbidding voor al dat blanke mamavlees. Waar Tigris en Eufraat in *Tweestromenland* samengutsten, daar stak hij keer op keer zijn tong in, minutieus getimed, met de regelmaat van een buigende, geile boeddha. Daarna richtte hij, heerser over de microkosmos der wiel-tjes en radertjes en tandjes, zich op, een indrukwekkende zonnwijzer als voorbode voor zich uit torsend. En hij nam liefdevol de temperatuur van al dat prachtig mama-vlees.

O ja, dat was een *still* uit de vette film van de werkelijkheid. Ik heb het nooit iemand durven te vertellen.

Anderhalve week later trof ik hem dood achter zijn raam aan. Ik liep naar de pa van Didier, de dokter. Die verschaftte zich toegang tot het kleine pand, trof er de horlogemaker op zijn vertrouwde werkterrein aan, broek op de enkels, en constateerde hartstilstand. De tikker had opgehouden te tikken.

Niemand van de vijf kornuiten is nu nog in leven: verkeer, drugs, de grote K. Ik heb het gevoel dat ik moest overschieten om ze nog eens te memoreren. Maar de echte hoofdpersonages in mijn herinnering zijn de jaren vijftig, de gure wind, het smalle steegje en de horlogemaker.

Ik heb het pandje gehoord om te schrijven: ik verkies de pen boven polshorloge en pendule om de strijd met de Tijd aan te gaan.